

Хорошковська Тетяна Петрівна — молодший науковий співробітник відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України. Коло наукових інтересів: методика навчання української мови й літературного читання, формування та вимірювання читацьких умінь учнів 5 класів.
 e-mail: khoroshkovska@ukr.net

УДК 373.3/5.012:003-028.31

ЧИТАЦЬКІ ВМІННЯ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЯК ОБ'ЄКТ МОНІТОРИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У статті проаналізовано моніторингові дослідження умінь учнів загальноосвітніх навчальних закладів читати та розуміти прочитане, проведені в Україні, починаючи з 2005 року. Розкрито мету цих досліджень, подано інформацію про основні вміння, які перевірялися в учнів, та коротко представлено їх результати. Намічено шляхи участі України в Міжнародній програмі з оцінки навчальних досягнень учнів PISA.

Зроблено висновок, що проблема формування та моніторингу читацьких умінь учнів є актуальною в навчально-виховному процесі на всіх етапах навчання в ЗНЗ і стосується всіх навчальних предметів.

Ключові слова: моніторингове дослідження; читацькі вміння; PISA; PIRLS; зовнішнє незалежне оцінювання; тестові завдання.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства, де чільне місце займає інформація, від уміння здобувати, читати й використовувати її залежить конкурентоздатність людини. Це зумовлено тим, що стрімко зростає обсяг інформації, яку необхідно засвоїти для успішної подальшої життєдіяльності, а набуті раніше знання швидко «старіють». Для того, щоб бути конкурентоздатною, людині необхідно постійно поновлювати їх, тобто навчатися впродовж усього життя. Тому метою навчання читати має бути формування в учнів умінь одержувати інформацію з різних джерел. Такі вміння не лише забезпечать успішність у навчанні, але й підготують учнів до читання та розуміння інформації в тих формах, які трапляються у повсякденному житті. Це читання художньої та науково-популярної літератури, програм телепередач, розкладів руху транспорту, керівництв з експлуатації будь-яких побутових приладів тощо. Окрім того, більшість сучасних професій вимагають читання ділових паперів, угод, інструкцій, факсів, поштових відправлень тощо.

Проблема читання є актуальною і в навчально-виховному процесі в загальноосвітніх навчальних закладах. Згідно з документом «Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи», відповідно до якого відбувається модернізація ЗНЗ в Україні, уміння читати й розуміти прочитане є «основою для успішної самореалізації учня – як особистості, громадянина і фахівця» [12, с. 12].

Відуміння учнів здобувати інформацію з друкованих джерел залежить їх успішність з усіх навчальних предметів. Адже вміння читати й розуміти прочитане мають загальнонавчальний характер [15]. Натомість недостатній рівень сформованості читацьких умінь може призвести до труднощів у навчанні та стати причиною невстигання учнів. Наприклад, наслідком невміння учнів працювати з текстом (а саме: нерозуміння змісту прочитаного, невміння виділяти головне та другорядне в тексті, формулювати запитання й відповідати на них, нерозуміння умови задачі, інструкції тощо) можуть стати низькі результати з математики або іншого навчального предмета. Неправильно зрозуміла умова задачі, відповідно, призводить до її неправильного розв'язання. Майже на всіх уроках учням доводиться застосовувати такі вміння та навички, як уміння переказувати прочитане з різним ступенем точності, робити припущення, визначати тему та ідею тексту, розуміти підтекст, узагальнювати прочитане тощо. Однак, як свідчать дослідження, не кожна дитина може глибоко й точно зрозуміти прочитаний матеріал. Саме тому роботу над розумінням прочитаного тексту рекомендується проводити всім учителям-предметникам [18].

Аналіз робіт відомих вітчизняних і зарубіжних учених з педагогіки, методики, психології та лінгвістики дає змогу зробити висновок, що для вирішення проблем формування читацьких умінь учнів важливим є постійний контроль рівня сформованості їх, тобто моніторинг.

Аналіз останніх досліджень. На сучасному етапі розвитку освіти проблемам моніторингу навчальних досягнень учнів присвячені дослідження багатьох учених, включаючи українських і російських науковців. Це роботи І. Булах, А. Забуліоніса, В. Звонникова, І. Іванюк, Г. Ковальової, Е. Красновського, Т. Лукіної, О. Локшиної, О. Ляшенка, О. Овчарук, Н. Самилкіної та інші. Питання контролю та оцінювання мовленнєвих навичок і комунікативної компетенції учнів висвітлені в дисертаційних дослідженнях Я. Алхасова, І. Антонової, К. Гром, Л. Долгової, З. Жуковської, Н. Лаврової, Т. Шаповалової та інших.

Формулювання цілей статті. Мета статті – проаналізувати моніторингові дослідження умінь учнів читати й розуміти прочитане, проведені в Україні, починаючи з 2005 року.

Виклад основного матеріалу. В Україні проблема моніторингу навчальних досягнень учнів, у тому числі й читацьких умінь, постала на початку XXI ст., хоч у зарубіжних країнах уже вимірювались окремі аспекти читання учнів [8]. Так, у 1959–1962 рр. відбулося Пілотне дослідження у дванадцяти країнах (The Pilot Twelve-Country Study), у 1968–1972 рр. проводилося дослідження розуміння прочитаного (The Study of Reading Comprehension), у 1985–1994 рр. досліджувалась грамотність читання (The Reading Literacy Study), з 2000 р. (через кожні три роки) проводиться Міжнародна програма з оцінки навчальних досягнень учнів (англ. Programme for International Student Assessment, PISA), з 2001 р. (через кожні п'ять років) – Міжнародне дослідження з прогресу в грамотності читання (англ. Progress in International Reading Literacy Study, PIRLS). Докладніше аналіз цих досліджень здійснено в наших авторських працях [20; 21].

Результати зазначених вище міжнародних порівняльних досліджень дали змогу представникам країн-учасниць усвідомити значення читання в усіх сферах життєдіяльності людини й окреслили проблему читання не лише як проблему початкової школи, але й усієї системи освіти. Адже міжнародний досвід вимірювання засвідчив, що читацькі вміння й навички учнів різних країн є не надто високими.

Україна ще не брала участі в міжнародних вимірюваннях з читання, однак у 2005 р. здійснила першу спробу визначити рівень читацьких умінь випускників початкової школи з урахуванням міжнародного досвіду, провівши *національне моніторингове дослідження якості навчальних досягнень учнів 4-х класів з читання, української мови, математики та природознавства* [2; 3]. Важливою частиною цього дослідження було вивчення якості читання та розуміння учнями прочитаного тексту, уміння застосовувати набуті знання в повсякденному житті. Перевірялися вміння учнів читати мовчки та розуміти фактичний зміст прочитаного,

визначати послідовність подій у тексті. У дослідженні взяли участь учні міста Києва та учні окремих міст і сіл Донецької, Київської, Львівської, Одеської, Харківської областей, а також Автономної Республіки Крим. Моніторингове дослідження виявило невідповідність учнів і вчителів до його здійснення. Результати моніторингу засвідчили: а) гостру потребу в спеціальних наукових дослідженнях з проблеми тестування та моніторингу; б) необхідність унесення змін до Державного стандарту початкової загальної освіти; в) доопрацювання частини Програм для середньої загальноосвітньої школи (1–4 класи), затверджених Міністерством освіти і науки України.

Через два роки, у грудні 2007 р., майже в усіх загальноосвітніх навчальних закладах м. Києва було проведено *перевірку рівня сформованості в учнів 4-х класів умінь і навичок читання та розуміння тексту* [5].

У дослідженні оцінювались уміння учнів:

- знаходити в тексті інформацію (про людей, тварин, окремі предмети тощо);
- визначати послідовність подій у тексті;
- інтерпретувати прочитане (тобто аналізувати частину тексту, визначати й пояснювати непрямо висловлену думку, узагальнювати інформацію та формулювати головну думку прочитаного тексту, пояснювати поведінку та риси характеру героїв тощо);
- розуміти значення окремих слів або словосполучень і вміти їх пояснювати;
- оцінювати інформацію відповідно до власного життєвого досвіду (оцінювати зміст твору в цілому й окремих його частин, висловлювати своє ставлення до прочитаного, ілюструючи прикладами з власного досвіду);
- використовувати одержану з тексту інформацію для розв'язування ситуацій, наближених до життєвих.

Метою проведеного дослідження було вивчення сформованості в учнів 4-х класів умінь працювати з текстом, розуміти прочитаний текст у цілому та окремі його частини. У результаті проведення цього дослідження були зроблені такі висновки:

- в учнів 4-х класів сформовані вміння читати і розуміти тексти художнього стилю переважно на достатньому та високому рівнях;
- учні засвідчили вміння знаходити в тексті ті частини, у яких міститься пряма відповідь на запитання, що стосується фактичного розуміння змісту прочитаного; знаходити конкретну інформацію в тексті;
- учні вміють інтерпретувати прочитане; установлювати правильну послідовність подій; визначати характер героїв;
- уміють працювати з простими інструкціями, які вимагають виконання лише однієї дії.

Разом із тим результати проведеного дослідження засвідчили, що в учнів 4 класів недостатньо сформовані вміння послідовно та логічно викладати власну думку на письмі; установлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями та вчинками героїв; знаходити відповіді на запитання, порівнюючи конкретну подію із загальним контекстом; визначати в тексті головну думку; використовувати інформацію в ситуаціях, наближених до життєвих; розуміти підтекст прочитаного та робити висновки відповідно до отриманої інформації; розуміти і пояснювати лексичне значення слів залежно від контексту; розуміти інструкції та виконувати завдання відповідно до них; аналізувати умову завдання та запропоновані до нього варіанти відповідей.

Аналіз одержаних результатів говорить про певну непослідовність авторів звіту, адже наявні недоліки не можуть свідчити про високий рівень читання й розуміння учнями тексту.

Наступним етапом моніторингу читацьких умінь учнів було *вибіркове тестування учнів 7-х класів загальноосвітніх навчальних закладів м. Києва* [6]. У дослідженні перевірялись уміння учнів розуміти прочитане на фактологічному рівні – орієнтуватися в головних текстових референтах, виокремлювати та розуміти окремі факти тексту, виділяти ключові слова,

визначати деталі, що пояснюють основні положення; інтерпретувати прочитане – визначати основні положення тексту, встановлювати змістові та логічні зв'язки між його частинами, ієрархію окремих частин тексту (головне – другорядне), порівнювати окремі частини тексту між собою, розуміти авторські думки та висновки; рефлексії й оцінювання учнями інформації (визначати характер реалізації авторського задуму, додавати нову інформацію до прочитаного тексту; спираючись на вже здобуту, вибирати інформацію для побудови власного судження).

Для вимірювання зазначених якостей читання (умінь читати та розуміти текст) застосовувалися тестові завдання. Їх аналіз засвідчив, що вони були ідентичними до тестів програми PISA з деякими доповненнями. Так, було використано 4 завдання з міжнародного порівняльного дослідження (частково адаптованих, частково без змін) і 4 завдання, розроблених методистами Центру моніторингу столичної освіти. Результати проведеного дослідження дали підстави зробити висновок, що учні 7-х класів мають переважно достатній рівень сформованості вмінь читати й розуміти тексти різних стилів та видів. У цілому семикласники вміють: виконувати завдання з вибором відповіді; працювати з простими інструкціями; розуміти прочитане на фактологічному рівні; інтерпретувати прочитане.

Водночас дослідження виявило недостатній рівень сформованості в учнів таких умінь:

– працювати з текстом (непривчені повертатися до прочитаного; не запам'ятовують, у якій частині тексту можна знайти відповідь; не орієнтуються в структурі тексту; не вміють встановлювати логічну структуру тексту);

– читати інформацію текстів графічного виду (схеми, графіки, діаграми, малюнки);

– порівнювати, зіставляти інформацію різних видів;

– аналізувати графічний і вербальний матеріал для створення цілісної картини; аналізувати складові тексту та виділяти систему зв'язків і узагальнень;

– виділяти художню деталь, ключові слова, важливі у формулюванні власних висновків;

– аналізувати індивідуальні особливості мови автора та героя (авторський стиль, мовленнєве оформлення);

– працювати зі складними інструкціями до завдань (не дочитують вказівки до кінця або не аналізують їх);

– використовувати матеріал із додатків та приміток.

У березні 2009 р. було проведено *перше національне моніторингове дослідження рівня сформованості в учнів 4-х класів загальноосвітніх навчальних закладів м. Києва умінь та навичок з української мови та математики в контексті їхньої готовності до навчання в основній школі* [1]. Для визначення вміння роботи з текстом учням пропонувалися деформовані тексти, кожен із яких містив по декілька речень. Учні мали вжити речення в такій послідовності, щоб утворився текст. Варто зауважити, що ці тексти були спрямовані на перевірку практичного засвоєння засобів міжфразового зв'язку, вживання особових займенників, контекстуальних синонімів для уникнення зайвих лексичних повторів. Результати засвідчили, що майже третина дітей, які взяли участь у дослідженні, не розуміла, що кожне наступне речення має бути синтаксично пов'язаним із попереднім, а також відображати послідовність розвитку думки. Ці учні не побачили, що зміна послідовності речень порушує логічний зв'язок і структуру тексту.

З 2005 р. в Україні в тестах *зовнішнього незалежного оцінювання (далі – ЗНО) з української мови й літератури* з'явилися завдання на вимірювання вмінь читати та розуміти прочитане. Так, у випускників загальноосвітніх шкіл щороку перевіряються вміння аналізувати зміст тексту, його будову (композицію) та комунікативне призначення [7, с. 44]. Під час оцінювання вміння читати й розуміти прочитане учні мають показати знання стилів мовлення, їх основних ознак, функцій, вміння визначати тему й основну думку висловлювання, ділити текст на абзаци, мікротеми, визначати мовні засоби зв'язку речень у тексті, стилістичні засоби лексикології та фразеології, виражальні засоби риторики (порівняння, метафора, цитування, протиставлення, заклик, парадокс, гіпербола, риторичні запитання). В учнів

перевіряються вміння уважно читати, усвідомлювати та запам'ятовувати зміст прочитаного, диференціюючи в ньому головне та другорядне, орієнтуватися в змісті прочитаного висловлювання, уміти користуватися різноманітними виражальними засобами української мови в процесі спілкування для оптимального досягнення мети спілкування, критично оцінювати прочитане, виконувати мисленнєві (тобто розумові) дії – аналіз, порівняння, узагальнення, конкретизацію, синтез, робити висновки за аналогією, моделювати [16]. Аналіз результатів ЗНО засвідчив, що у випускників ЗНЗ недостатньо сформовані зазначені вміння та навички.

У 2010–2012 рр. у системі зовнішнього незалежного оцінювання проведено експеримент з *упровадження тесту загальної навчальної компетентності* (далі – ТЗНК), який оцінював загальні когнітивні вміння, потрібні для успішного навчання [10]. До таких умінь, на думку педагогів і психологів, належать: розуміння прочитаного тексту, його аналіз і структурування, встановлення логічних зв'язків і формулювання висновків, уміння чітко формулювати й обґрунтовувати свою думку, логічне мислення тощо [9]. ТЗНК було спрямовано не на виявлення досягнень учнів з певних навчальних предметів, а на оцінювання їхньої здатності до подальшого навчання [19, с. 6]. Тому розв'язання завдань цього тесту потребувало мінімальних предметних знань.

Вербально-комунікативна частина зазначеного тесту містила одне відкрите та низку закритих завдань з вибором однієї правильної відповіді з 4-х або 5-ти запропонованих. Відкрите завдання (есе) перевіряло вміння учнів логічно та зрозуміло висловлювати власну думку щодо порушеного питання. Учням пропонувалося прочитати невеликий за обсягом текст, що складався з декількох речень, з актуальної проблеми сьогодення і дати відповідь на поставлене запитання, обґрунтувавши свою думку. По суті, це було завдання на рефлексію щодо прочитаного. Закриті завдання стосувалися розуміння значення окремих речень, загального змісту тексту, уміння добирати заголовок, знаходити в тексті інформацію, подану в явному та неявному (прихованому) вигляді, розуміння значення різних шрифтів. Результати тесту засвідчили, що майже 50 % випускників шкіл не володіють зазначеними вміннями.

Тестами загальної навчальної компетентності планувалося доповнити предметні тести, які зараз становлять основу ЗНО. Однак досі це не було реалізовано на практиці.

Наприкінці 2013 р. в Україні було проведено ще одне дослідження – *моніторинг якості загальної середньої освіти серед усіх учнів 5 та 10 класів загальноосвітніх навчальних закладів*. Його мета полягала в оцінюванні стану системи освіти та отриманні об'єктивної інформації про її якість за результатами навчання учнів у початковій та основній школі [4]. Серед завдань з української мови були такі, що стосувалися перевірки вмінь аналізувати зміст прочитаних текстів, робити висновки та висловлювати власне ставлення до прочитаного. Однак кількість їх була незначною: два завдання – для учнів 5 класів, одне – для 10-х.

На жаль, моніторинг не набув свого подальшого розвитку в практиці навчання, хоча планувалося проводити дослідження щороку. Через порушення процедури здійснення моніторингу його результати було оприлюднено лише частково, а саме дослідження зупинено [11].

Отже, до нині в Україні в практику роботи школи впроваджувалися лише поодинокі моніторингові дослідження читацьких умінь учнів.

Планується, що у 2018 р. Україна візьме участь у *Міжнародній програмі з оцінки навчальних досягнень учнів PISA* [17].

Мета цього дослідження – визначити, чи володіють учні 15-річного віку знаннями та вміннями для повноцінного функціонування в суспільстві. Однією з галузей дослідження є «грамотність читання». У 2018 р. вона буде провідною.

Основною метою дослідження в галузі читання є виявлення результатів оволодіння учнями вмінням читати та використовувати прочитане в життєвих ситуаціях, які будуть сприяти їхньому подальшому самовизначенню [13]. Перевірка грамотності читання

(уміння читати) в дослідженні здійснюється за трьома показниками: розуміння, рефлексія, використання. Проводиться така перевірка за допомогою тесту, який включає завдання з готовими відповідями, із яких необхідно обрати правильну відповідь, а також завдання з вільними відповідями, на які учень повинен дати власну коротку або розгорнуту обґрунтовану відповідь. Тексти, які пропонуються учням для читання, містять «візуальні зображення у вигляді діаграм, малюнків, карт, таблиць, графіків» [13] (т. зв. «несуцільні» тексти) та не містять таких візуальних зображень (т. зв. «суцільні» тексти).

Дослідження передбачає: а) читання учнями особистих листів, художньої літератури, біографій, науково-популярних текстів тощо, тобто читання з особистою метою (для себе); б) читання офіційних документів, інформації різного характеру про події загального значення тощо – це читання із загальною метою; в) читання текстів інструкцій (як зробити), тобто читання з «робочою» метою (у процесі праці, на роботі); г) читання навчальної літератури та текстів, які використовуються з навчальною метою – читання для здобуття освіти. Дослідження PISA не передбачає виявлення різниці в розумінні учнями текстів різних жанрів (художніх, наукових, ділових тощо).

Пілотне тестування в Україні відбулося у травні 2017 року. У ньому взяли участь учні, які народилися в 2001 році. В основному дослідженні (квітень-травень 2018 р.) візьмуть участь школярі, які народилися у 2002 році [14]. Учасникам тестування пропонуватимуться завдання з вибором однієї правильної відповіді, а також завдання з наданням короткої або розгорнутої відповіді.

Участь України в Міжнародній програмі з оцінки навчальних досягнень учнів PISA, по-перше, дасть змогу визначити переваги та недоліки національної системи освіти порівняно з іншими країнами, а це надзвичайно важливий крок у процесі входження до європейського освітнього простору. По-друге, одержані результати можуть стати підставою щодо вдосконалення навчального процесу, оновлення змісту освіти, методик викладання, зокрема навчання читати. Окрім того, моніторинг сформованості читацьких умінь учнів – необхідна передумова покращення якості загальної середньої освіти, оскільки вміння читати – це здатність учнів використовувати зміст прочитаного для досягнення власних цілей, розвитку їх знань і можливостей, для активної участі в житті суспільства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. З 2005 р. в Україні проводяться моніторингові дослідження умінь учнів загальноосвітніх навчальних закладів читати та розуміти прочитане. Проте це були лише поодинокі дослідження. Широкомасштабного і довготривалого моніторингу досі не було.

Проведені моніторингові дослідження читацьких умінь учнів дали можливість усвідомити значення читання в усіх сферах життєдіяльності людини й окреслили проблему читання не лише як проблему початкової школи та уроків української мови в основній школі, але й усієї системи освіти. Можна стверджувати, що проблема формування й моніторингу читацьких умінь учнів є актуальною в навчально-виховному процесі на всіх етапах навчання в ЗНЗ і стосується всіх навчальних предметів. Особливої уваги потребує процес формування умінь учнів читати й розуміти прочитане, а також моніторинг їх на національному рівні.

Перспективними напрямками подальших досліджень може стати вивчення результатів українських школярів у Міжнародній програмі з оцінки навчальних досягнень учнів PISA, створенні авторських моніторингових досліджень читацьких умінь учнів та апробації їх.

Використані джерела

1. Аналітичний звіт за результатами моніторингового дослідження рівня сформованості в учнів 4-х класів загальноосвітніх навчальних закладів м. Києва умінь і навичок з української мови та математики в контексті їхньої готовності до навчання в основній школі. – К., 2009.
2. Аналітичний звіт про моніторингове дослідження якості навчальних досягнень у початковій школі (4 клас) / підгот. Н. М. Бібік, О. Я. Савченко, Т. Ф. Алексеєнко та ін. для МОН України, АПН України і Центру освітнього моніторингу // Початкова школа. – 2006. – № 2. – С. 1–4.

3. Аналітичний звіт про моніторингове дослідження якості навчальних досягнень у початковій школі (4 клас) / М-во освіти і науки України, АПН України, Центр освітнього моніторингу ; підготов. Н. М. Бібік, О. Я. Савченко, Т. Ф. Алексеєнко та ін. // Початкова школа. – 2006. – № 4. – С. 3–9.
4. Збірник інструктивно-методичних матеріалів для проведення моніторингу якості загальної середньої освіти за результатами навчання учнів у початковій та основній школі (2013) [Електронний ресурс] // Моніторинг 2013 – міністерські тести у школах перенесено на листопад ; Національна академія педагогічних наук України (Офіційний сайт). – Режим доступу: [http://naps.gov.ua/uploads/files/monitoring/MON_IMM-Monit_ukr_\(144-13\)_S.pdf](http://naps.gov.ua/uploads/files/monitoring/MON_IMM-Monit_ukr_(144-13)_S.pdf)
5. Звіт за результатами дослідження вмій і навичок читання та розуміння тексту учнями 4-х класів загальноосвітніх навчальних закладів м. Києва. – К., 2008.
6. Звіт за результатами дослідження сформованості навичок грамотного читання учнів 7-х класів загальноосвітніх навчальних закладів м. Києва. – К., 2009.
7. Зовнішнє тестування з української мови. Інформаційні матеріали. – К. : Центр тестових технологій, 2005. – 48 с.
8. Локшина О. І. Міжнародні порівняльні дослідження якості знань учнів як інструмент моніторингу якості освітніх систем / О. І. Локшина // Проблеми якості освіти: теоретичні і практичні аспекти // Матеріали методологічного семінару АПН України. 15 листопада 2006 р., Київ. – К. : СПД Богданова А. М., 2007. – С. 52–55.
9. Ляшенко О. І. Про концепцію тесту для виявлення здібностей абітурієнтів / О. І. Ляшенко // Педагогіка і психологія. – 2010. – № 4. – С. 5–10.
10. Ляшенко О. Тест загальної навчальної компетентності: основні засади і результати пілотування / О. Ляшенко, С. Раков // Педагогіка і психологія. – 2012. – № 2. – С. 27–35.
11. Науменко С. Моніторинг якості загальної середньої освіти: досвід зарубіжжя в Україні / С. Науменко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : зб. наук. праць Уманського держ. пед. ун-ту ім. Павла Тичини / [ред. кол. : Безлюдний О. І. (гол. ред.) та ін.]. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. – Вип. 53. – С. 398–407.
12. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс] / заг. ред. : Г. Михайло ; упоряд. : Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова та ін. / Міністерство освіти і науки України. – К., 2016. – 40 с. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczyia.pdf>
13. Основные результаты международного исследования образовательных достижений учащихся PISA–2000 (полный отчет) [Электронный ресурс]. – М. : Центр оценки качества образования ИОСО РАО, 2004. – Режим доступа: www.centeroko.ru/public.htm
14. Популярні запитання [Електронний ресурс] // PISA Ukraine. Український центр оцінювання якості освіти. – Режим доступу: <http://pisa.testportal.gov.ua/faq>
15. Програма проведення дослідження щодо визначення рівня сформованості в учнів 4-х класів умій читання та розуміння тексту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKewjm36bEr u3TAhWDnRoKHWUjCNkQFgghMAA&url=http%3A%2F%2Fstatic.klasnaocinka.com.ua%2Fuplo ads%2Feditor%2F6743%2F462601%2Fsitepage_194%2Ffiles%2Fdoslidzhennya_chitannya_4kl_do c&usg=AFQjCNGJo09OIJcgggXQXkif35jPLTPQJg&sig2=QkgdfD44B0igWdl6aQk2xg
16. Робота з текстом у форматі ЗНО. Тексти й завдання // Вісник ТІМО «Тестування і моніторинг в освіті». – 2010. – № 3. – С. 4–9.
17. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Деякі питання участі України у міжнародному дослідженні якості освіти PISA-2018» від 4 лютого 2016 р. № 72-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/72-2016-%D1%80>.
18. Сметанникова Н. Н. Участь чтения [Электронный ресурс] / Н. Н. Сметанникова // Октябрь. – 2005. – № 3. – С. 140–146. – Режим доступа: http://www.library.ru/1/sociolog/text/article.php?a_uid=253
19. Упровадження тесту загальної навчальної компетентності в системі ЗНО абітурієнтів ВНЗ // Вісник ТІМО. – 2010. – № 10. – С. 2–48.
20. Хорошковська Т. П. Сучасні програми вимірювання грамотності читання учнів як засіб підвищення якості освіти / Т. П. Хорошковська // Матеріали XI–XII Міжнародних Фестивалей «Педагогіка XXI века» / сост. : З. Ш. Мингажева, С. В. Волковский. – Одеса, 2008. – С. 76–80.
21. Хорошковська Т. Сучасний погляд на читацькі вмійня та їх вимірювання в основній школі / Т. Хорошковська // Українська мова і література в школі. – 2008. – № 3. – С. 58–61.

References

1. Analitichnyi zvit za rezultatamy monitorynhovoho doslidzhennia rivnia sformovanosti v uchniv 4-kh klasiv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv m. Kyieva umin i navychok z ukraïnskoi movy ta matematyky v konteksti yikhnoi hotovnosti do navchannia v osnovnii shkoli. – K., 2009.
2. Analitichnyi zvit pro monitorynhove doslidzhennia yakosti navchalnykh dosiahnen u pochatkovii shkoli (4 klas) / pidhot. N. M. Bibik, O. Ya. Savchenko, T. F. Aleksieienko ta in. dlia MON Ukrainy, APN Ukrainy i Tsentru osvithnoho monitorynhu // Pochatkova shkola. – 2006. – № 2. – S. 1–4.
3. Analitichnyi zvit pro monitorynhove doslidzhennia yakosti navchalnykh dosiahnen u pochatkovii shkoli (4 klas) / M-vo osvity i nauky Ukrainy, APN Ukrainy, Tsentru osvithnoho monitorynhu ; pidhotov. N. M. Bibik , O. Ya. Savchenko , T. F. Aleksieienko ta in. // Pochatkova shkola. – 2006. – № 4. – S. 3–9.
4. Zbirnyk instruktyvno-metodychnykh materialiv dlia provedennia monitorynhu yakosti zahalnoi serednoi osvity za rezultatamy navchannia uchniv u pochatkovii ta osnovnii shkoli (2013) [Elektronnyi resurs] // Monitorynh 2013 – ministerski testy u shkolakh pereneseno na lystopad ; Natsionalna akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy (Ofitsiinyi sait) – Rezhym dostupu: [http://naps.gov.ua/uploads/files/monitoring/MON_IMM-Monit_\(144-13\)_S.pdf](http://naps.gov.ua/uploads/files/monitoring/MON_IMM-Monit_(144-13)_S.pdf)
5. Zvit za rezultatamy doslidzhennia vmin i navychok chytannia ta rozuminnia tekstu uchniamy 4-kh klasiv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv m. Kyieva. – K., 2008.
6. Zvit za rezultatamy doslidzhennia sformovanosti navychok hramotnoho chytannia uchniv 7-kh klasiv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv m. Kyieva. – K., 2009.
7. Zovnishnie testuvannia z ukraïnskoi movy. Informatsiini materialy. – K. : Tsentru testovykh tekhnolohii, 2005. – 48 s.
8. Lokshyna O. I. Mizhnarodni porivnialni doslidzhennia yakosti znan uchniv yak instrument monitorynhu yakosti osvithnykh system / O. I. Lokshyna // Problemy yakosti osvity: teoretychni i praktychni aspekty // Materialy metodolohichnoho seminaru APN Ukrainy. 15 lystopada 2006 r., Kyiv. – K. : SPD Bohdanova A. M., 2007. – S. 52–55.
9. Liashenko O. I. Pro kontseptsiiu testu dlia vyivlennia zdbnosteï abiturientiv / O. I. Liashenko // Pedahohika i psykholohiia. – 2010. – № 4. – S. 5–10.
10. Liashenko O. Test zahalnoi navchalnoi kompetentnosti: osnovni zasady i rezultaty pilotuvannia / O. Liashenko, S. Rakov // Pedahohika i psykholohiia. – 2012. – № 2. – S. 27–35.
11. Naumenko S. Monitorynh yakosti zahalnoi serednoi osvity: dosvid zarubizhzhia v Ukraini / S. Naumenko // Psykholoho-pedahohichni problemy silskoi shkoly : zb. nauk. prats Umanskoho derzh. ped. un-tu im. Pavla Tychyny / [red. kol. : O. I. Bezliudnyi (hol. red.) ta in.]. – Uman : FOP Zhovtyi O. O., 2015. – Vyp. 53. – S. 398–407.
12. Nova ukraïnska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly [Elektronnyi resurs] / zah. red. : M. Hryshchenko ; uporiad. : L. Hrynevych, O. Elkin, S. Kalashnikova ta in. / Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. – K., 2016. – 40 s. – Rezhym dostupu: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepziya.pdf>
13. Osnovnye rezul'taty mezhdunarodnogo issledovaniia obrazovatel'nykh dostizhenij uchashchisja PISA–2000 (polnyj otchet) [Elektronnyj resurs]. – M. : Centr ocenki kachestva obrazovaniia IOSO RAO, 2004. – Rezhim dostupa: www.centeroko.ru/public.htm
14. Populiarni zapytannia [Elektronnyi resurs] // PISA Ukraine. Ukraïnskyi tsentr otsiniuvannia yakosti osvity. – Rezhym dostupu: <http://pisa.testportal.gov.ua/faq>
15. Prohrama provedennia doslidzhennia shchodo vyznachennia rivnia sformovanosti v uchniv 4-kh klasiv umin chytannia ta rozuminnia tekstu [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEWjm36bEr u3TAhWdnRoKHWUjCNkQFggMMAA&url=http%3A%2F%2Fstatic.klasnaocinka.com.ua%2Fuplo ads%2Fedorator%2F6743%2F462601%2Fsitepage_194%2Ffiles%2Fdoslidzhennia_chytannia_4kl_.do c&usq=AFQjCNGJo09OJlCfggXQXkif35jPLTPQJg&sig2=QkgdfD44B0igWdl6aQk2xg
16. Robota z tekstom u formati ZNO. Teksty y zavdannia // Visnyk TIMO «Testuvannia i monitorynh v osviti». – 2010. – № 3. – S. 4–9.
17. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy «Deiaki pytannia uchasti Ukrainy u mizhnarodnomu doslidzhenni yakosti osvity PISA-2018» vid 4 liutoho 2016 r. № 72-r [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/72-2016-%D1%80>
18. Smetannikova N. N. Uchast' chtenija [Elektronnyj resurs] / N. N. Smetannikova // Okt'abr'. – 2005. – № 3. – S. 140–146. – Rezhim dostupa: http://www.library.ru/1/sociolog/text/article.php?a_uid=253
19. Uprovadzhenntia testu zahalnoi navchalnoi kompetentnosti v systemi ZNO abiturientiv VNZ // Visnyk TIMO. – 2010. – № 10. – S. 2–48.
20. Khoroshkovska T. P. Suchasni prohramy vymiriuvannia hramotnosti chytannia uchniv yak zasib

- pidvyshchennia yakosti osvity / T. P. Khoroshkovska // Materialy XI–XII Mezhdunarodnyh Festivalie «Pedagogika XXI veka» / sost. : Z. Sh. Mingazheva, S. V. Volkovskij. – Odessa, 2008. – S. 76–80.
21. Khoroshkovska T. Suchasnyi pohliad na chytatski vminnia ta yikh vymiriuvannia v osnovnii shkoli / T. Khoroshkovska // Ukrainska mova i literatura v shkoli. – 2008. – № 3. – S. 58–61.

Хорошковая Т. П.,

младший научный сотрудник отдела обучения языкам национальных меньшинств и зарубежной литературы Института педагогики НАПН Украины,
e-mail: khoroshkovska@ukr.net

ЧИТАТЕЛЬСКИЕ УМЕНИЯ УЧАЩИХСЯ СРЕДНЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ КАК ОБЪЕКТ МОНИТОРИНГОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

В статье проанализированы мониторинговые исследования умений учащихся общеобразовательных учебных заведений читать и понимать прочитанное, проведенные в Украине, начиная с 2005 года. Раскрыты цели этих исследований, дана информация об основных умениях, которые проверялись у учащихся, и коротко представлены их результаты. Намечены пути участия Украины в Международной программе по оценке учебных достижений учащихся PISA. Сделан вывод, что проблема формирования и мониторинга читательских умений учащихся актуальна в учебно-воспитательном процессе на всех этапах обучения в общеобразовательных учебных заведениях и охватывает все предметы.

Ключевые слова: мониторинговое исследование; читательские умения; PISA; PIRLS; внешнее независимое оценивание; тестовые задания.

Khoroshkovska T.,

Junior researcher of the Ethnic Minorities Languages and Foreign Literature Department of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine,
e-mail: khoroshkovska@ukr.net

READING SKILLS OF THE SECONDARY SCHOOL STUDENTS AS AN OBJECT OF MONITORING STUDIES

The article analyzes the monitoring study of the skills of the comprehensive secondary school students to read and understand the read text which has been conducted in Ukraine since 2005. In particularly, the national monitoring research of the quality of the 4th grade students' achievements in reading, Ukrainian language, mathematics and natural science (2005), study on the abilities and skills to read and comprehend a text by the pupils of the 4 grades of educational institutions in Kyiv (2007), research on the formation of the reading literacy of the pupils of the 7th grade of the educational institutions in Kyiv (2009), monitoring the level of formation of the abilities and skills of the pupils of the 4th grades of comprehensive educational institutions in Ukrainian language and mathematics in the context of their readiness to learn in primary school (2009), a test of general academic competence (2010–2012), monitoring the quality of secondary education among all students of the 5th and 10th grades of secondary schools (2013) were featured. The purpose of these monitoring studies is revealed; some brief information on the basic skills that were tested while the monitoring was being conducted was presented, as well their brief results were provided. The ways of Ukraine's participation in the international research on the education quality education PISA were suggested. It was found out that the problem of reading skills are relevant in teaching and educational process at school and cover all subjects. It is concluded that in any CEI, at all lessons, it is necessary to form students' ability to read and understand the read text, and at the national level, it is noteworthy to conduct a study on reading skills.

Keywords: monitoring studies; reading skills; PISA; PIRLS; Independent External Assessment; tests.